

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

*Simbolică și continuitate în heraldica
Maramureșului Medieval (sec. XIV-XVI)*
REZUMAT

Conducător științific:
Acad. Prof. univ. dr. *Ioan-Aurel POP*

Candidat:
Claudiu Ramon D. BUTCULESCU

Cluj-Napoca
2024

CUPRINS

LISTĂ ABREVIERI	7
INTRODUCERE	8
Aspecte preliminare	8
Motivația cercetării și alegerii temei	9
Maniera de abordare a tematicii și metodologia de cercetare	10
Ipotezele și întrebările de cercetare	16
Structura lucrării	18
CAPITOLUL 1. Delimitări temporale, geografice și conceptuale. Limitări heraldice, tehnice și legale.....	21
1.1. Aspecte introductive. Precizări terminologice.....	22
1.2. Limitele temporale ale cercetării	24
1.3. Limitele geografice ale cercetării	29
1.4. Limitele conceptuale ale cercetării	42
1.5. Limite sociale, psihologice și cibernetice ale cercetării	54
1.6. Limitele bibliografice ale cercetării.....	62
1.7. Limitări lexicale, de topică și de vocabular heraldic	68
1.8. Limitări legale.....	71
1.9. Limitări tehnice.....	71
1.10. Alte limitări	72
1.11. Bibliografia capitolului 1	73
CAPITOLUL 2. Considerații privind stemele maramureșene în XIV-XVI din punct vedere al științei heraldice.....	78
2.1. Aspecte introductive	78
2.2. Despre scuturi în heraldica maramureșeană	80
2.2.1. Scurte aspecte introductive referitoare la scuturi din perspectivă istorico-militară.....	80
2.2.2. Considerații privind utilizarea scuturilor în sistemul heraldic	90
2.2.3. Considerații privind scuturile în heraldica maramureșeană	94
2.3. Despre smalțuri, metale și blănuri în heraldica maramureșeană	97
2.3.1. Considerații privind utilizarea smalțurilor, metalelor și blănurilor	97
2.3.2. Scurt istoric al smalțurilor, metalelor și blănurilor în heraldică	104
2.3.3. Smalțurile în heraldica maramureșeană.....	106
2.4. Despre elementele exterioare ale scutului heraldic	108
2.4.1. Enumerarea celor mai cunoscute elemente exterioare	108
2.4.2. Coiful	109

2.4.3.	Coroana.....	113
2.4.4.	Cimierul.....	114
2.4.5.	Lambrechinii.....	114
2.4.6.	Tenanții.....	116
2.4.7.	Deviza și strigătul de luptă	117
2.5.	Elemente de simbolistică și continuitate	117
2.6.	Bibliografia capitolului 2.....	119
CAPITOLUL 3. Identificarea și descrierea heraldică a stemelor găsite în spațiul cercetat din Maramureș și comitatele Ugocea, Ung, Bereg în context social și politic.....		
3.1.	Considerații preliminare	122
3.2.	Unele considerații privind diplomele cu blazon studiate.....	130
3.3.	Unele aspecte privind interacțiunea sistemului heraldic și structura socială din arealurile cercetate.....	136
3.4.	Elemente de simbolistică și continuitate	157
3.5.	Bibliografia capitolului 3.....	161
CAPITOLUL 4. Analiza mobilei scutului în stemele identificate în Maramureș (sec. XIV-XVI), din perspectiva continuității și simbolismului lor (cu mențiuni și precizări asupra unor mobile heraldice anterioare și ulterioare perioadei studiate).....		
4.1.	Precizări introductive.....	165
4.2.	Descrierea elementelor heraldice.....	166
4.2.1.	Figuri naturale	166
4.2.1.1.	Soarele	166
4.2.1.2.	Luna	169
4.2.1.3.	Steaua	170
4.2.1.4.	Munți și dealuri.....	183
4.2.2.	Figuri utilizate de la corpul omenesc.....	184
4.2.2.1.	Omul	184
4.2.2.2.	Dextroșerul	188
4.2.2.3.	Capul de turc (sau de tătar) decapitat	191
4.2.3.	Figuri inspirate din lumea animalelor.....	191
4.2.3.1.	Acvila	191
4.2.3.2.	Peștele.....	193
4.2.3.3.	Cerbul	195
4.2.3.4.	Leul.....	196
4.2.3.5.	Leopardul.....	201
4.2.3.6.	Bovideul	201
4.2.3.7.	Calul	214
4.2.4.	Figuri inspirate din lumea păsărilor sau altor animale capabile de zbor	214

4.2.4.1.	Lebăda	214
4.2.4.2.	Pelicanul	216
4.2.4.3.	Porumbelul	218
4.2.4.4.	Cocoșul	218
4.2.4.5.	Cocorul	220
4.2.5.	Figuri himerice	222
4.2.5.1.	Dragonul	222
4.2.5.2.	Grifonul	226
4.2.6.	Figuri inspirate din lumea plantelor	229
4.2.6.1.	Copacul.....	229
4.2.6.2.	Palmierul.....	230
4.2.7.	Figuri artificiale	230
4.2.7.1.	Crucea.....	230
4.2.7.2.	Arme	231
4.2.7.3.	Elemente de îmbrăcăminte (uniforme, căciuli etc.).....	231
4.3.	Elemente de simbolistică și continuitate	231
4.4.	Bibliografia capitolului 4.....	236
CAPITOLUL 5. Propuneri privind punerea în valoare a stemelor din Maramureșul medieval		247
5.1.	Aspecte introductive	247
5.2.	Considerații privind abordarea heraldicii din perspectivă sistemică.....	248
5.2.1.	Aspecte preliminare	248
5.2.2.	Sistemul heraldic și manifestările sistemului heraldic : de la percepție la reprezentare heraldică.....	249
5.2.3.	Sistemul heraldic conceput ca un sistem holonic. Relații heterarhice și holarhice.....	257
5.2.4.	Despre constante heraldice și variabile heraldice.....	265
5.2.5.	Identificarea unor constante heraldice în alte sisteme heraldice (Japonia și Scoția), în scopul analizei comparative	272
5.2.6.	Unele concluzii preliminare referitoare la analiza constantelor heraldice	291
5.3.	Aplicații ale teoriei sistemice în heraldică.....	293
5.3.1.	O abordare cibernetică și sistemică a heraldicii.	293
5.3.2.	Elaborarea unei baze de date privind stemele din sistemul heraldic analizat..	295
5.4.	Posibile utilizări ale algoritmilor de inteligență artificială în sfera heraldicii cu accent pe heraldica Maramureșului medieval.....	300
5.5.	Concluzii cu privire la propunerile de utilizare a unor tehnologii noi în heraldică.	304
5.6.	Bibliografia capitolului 5.....	306
Concluzii.....		309

Bibliografie selectivă.....	316
Surse enciclopedice, dicționare etc.....	316
Surse primare consultate (direct sau digitizate).....	317
Surse secundare	317
Alte surse	331
ANEXA I – REGISTRU STEME	333
ANEXA II – EXEMPLU DE UTILIZARE PRIVIND ALGORITMI DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ CU APLICAȚIE ÎN MODELE DE LIMBAJ MARI (LLM).....	395
ANEXA III – EXEMPLU DE UTILIZARE PRIVIND ALGORITMI DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ GENERATIVĂ DE IMAGINI.....	446
ANEXA IV – LISTĂ CU DIPLOMELE STUDIAȚE ÎN CURSUL CERCETĂRII DOCTORALE, CU MENȚIUNEA ELEMENTELOR HERALDICE RELEVANTE	453
ANEXA V – MENȚIUNI PRIVIND ÎNSEMNE HERALDICE SIMILARE CELOR STUDIAȚE ÎN PREZENTA LUCRARE, ILUSTRATE ÎN ARMORIALE DIN SEC. XIII-XIV	470

REZUMAT

Cuvinte cheie : *stemă, heraldică, Maramureș, sec. XIV, sec. XV, sec. XVI, sistem heraldic, constantă heraldică, variabilă heraldică, inteligență artificială*

În lucrarea de doctorat pe care am elaborat-o, intitulată *Simbolică și continuitate în heraldica Maramureșului Medieval (sec. XIV-XVI)* mi-am propus să cercetez existența însemnelor heraldice în Țara Maramureșului, începând cu sec. XIV și până în sec. XVI și, în măsura posibilităților să evidențiez legături și corelații simbolice, sociale și culturale, atât din perspectiva unor segmente de continuitate temporală, cât și din perspectiva unor legături și influențe cu sistemele sociale și heraldice ale altor țări, cu precădere europene, din Evul Mediu târziu. În sensul celor arătate mai sus, am încercat să identific însemnele heraldice utilizate în limitele temporale și geografice ante-menționate și să analizez dacă pot fi găsite semnificații și origini simbolice ale acestor însemne, precum și reprezentări similare din arealuri geografice diferite și sfere temporale anterioare sec. XIV.

Într-o lucrare de referință în sfera cercetărilor heraldice¹, se arată că heraldica reprezintă o știință auxiliară istoriei care are ca obiect atât studiul regulilor de alcătuire a stemelor unui stat, unui oraș, unei familii etc., cât și istoricul acestor însemne. Studiul heraldicii, în opinia autorului prezentei lucrări poate căpăta, mai ales în contextul actual, valențe mult mai largi. Studiul heraldicii poate determina descoperirea sau măcar, reconstruirea ideatică a unor punți de natură socială sau de natură culturală. Prin studiul heraldicii se pot întrezări legături genealogice care nu ar putea fi dovedite prin alte mijloace sau instrumente de cercetare și se pot stabili legături geografice, cronologice etc. Totodată, analiza simbolurilor heraldice ar putea evidenția legături cu alte sisteme sociale, sisteme religioase sau evenimente istorice și ar putea furniza informații care să completeze tablouri istorice pe care lipsa izvoarelor primare le-au lăsat nezugrăvite sau doar parțial ilustrate.

Motivația alegerii și cercetării arondate teme pe care am menționat-o mai sus are o dublă conotație, ambele dimensiuni ale acesteia fiind de o importanță deosebită pentru mine. În primul rând, alegerea temei și a domeniului de cercetare are o conotație personală puternică, deoarece îi datorez inițierea mea în heraldica maramureșeană și primii pași în cercetarea fenomenologiei istorice medievale în acest areal nobilei doamne Livia Piso Filipașcu de Dolha și Petrova, care

¹ Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977, pag.13

încă de când aveam doar puțin peste douăzeci de ani, m-a îndrumat în acest sens, motiv pentru care îi sunt profund recunoscător și îi dedic întreaga mea cercetare doctorală, precum și lucrarea de doctorat.

Cealaltă conotație a motivației mele rezidă în curiozitatea științifică de a identifica elemente de natură heraldică în arealul cercetat, de a le desluși semnificația simbolică și de a observa dacă anterior perioadei cercetate asemenea simboluri au existat în spațiul geografic respectiv. De asemenea, cercetarea izvoarelor primare și secundare ar putea permite trasarea unor linii de legătură cu alte sisteme heraldice europene. În prezent, heraldica Maramureșului medieval nu se bucură de existența unui armorial propriu, precum cele din Europa de Vest care să includă și să catalogheze în mod sistematic stemele folosite de către familiile nobile, deși au existat mai multe încercări de a sistematiza unele steme aflate în colecția Serviciului Județean Maramureș al Arhivelor Naționale.

Cu toate acestea, nu am identificat un demers substanțial, eventual suplimentat cu instrumente generate de noile tehnologii, concretizate într-o bază de date sau un armorial, care să permită și studii mai aprofundate, de natură să analizeze elementele de semiotică heraldică, de comunicare heraldică, ceea ce m-a determinat să încerc stabilirea unui cadru inițial care să servească drept fundament pentru viitoare cercetări, de manieră interdisciplinară și transdisciplinară, cu valențe comparative.

Așa cum arătam mai sus, nu există în prezent un armorial dedicat stemelor maramureșene, dar chiar și în lipsa unui armorial dedicat stemelor maramureșene, câteva întrebări pot fi ridicate, și anume: Care este originea elementelor ce compun stemele nobilimii maramureșene? Unele dintre însemnele heraldice care decorează aceste steme se regăsesc în marile armoriale europene sau în reprezentări cu caracter sigilografic ori vexilologic, în timp ce altele pot fi observate în surse epigrafice, paleografice, sculpturale etc.. Deși nu sunt multe steme maramureșene cunoscute, elementele care compun mobila acestor steme se regăsesc și în stemele existente în alte regiuni geografice. Spre exemplu, în sec. XIII-XIV, în țări precum Anglia, Franța sau Germania sunt cunoscute armoriale care ilustrează sute sau chiar mii de steme, de la armoriale precum Armorialul St. George, care conține aproape 650 de steme sau armorialul Bellenville în care sunt ilustrate peste 1.700 de steme. În urma cercetării doctorale am identificat 347 de steme din arealul studiat, din care 35 pot fi plasate temporal în intervalul sec. XIV – XVI.

Pe lângă aspectele evidențiate mai sus, alte întrebări suplimentare pot fi avute în vedere : Heraldica existentă în Maramureșul Medieval s-a dezvoltat independent și separat față de heraldica regiunilor limitrofe sau chiar față de heraldica medievală? Heraldica existentă în

Maramureșul medieval este rezultatul unei simbioze între elementele locale și cele importate ca urmare a unei eventuale aculturații heraldice sau mimetism heraldic? Unul dintre impedimentele cele mai serioase în obținerea unui răspuns satisfăcător o reprezintă eterogenitatea limbajului și a vocabularului heraldic, iar în lipsa unui limbaj și vocabular unitar, cercetările comparative prezintă o restrânsă valoare științifică. În prezent, cu excepția descrierilor din Marele Armorial Siebmacher, în care stemele maramureșene care se regăsesc în acest armorial sunt descrise, precum și în unele dintre diplomele cu blazon pe care le-am studiat, aflate în arhivă, nu am identificat alte documente sau lucrări care să conțină blazonul acestor steme, în sensul de descriere scriptică a acestora.

Odată identificate eventuale răspunsuri la întrebările ante-menționate, în continuarea demersului de cercetare, apare ca necesară formularea unor întrebări suplimentare, și anume : Care ar putea fi semnificația simbolică a elementelor heraldice maramureșene ce nu au fost împrumutate din alte sisteme heraldice? S-ar putea stabili elemente de continuitate între reprezentări mai vechi heraldice sau non-heraldice și elementele heraldice medievale maramureșene care nu sunt rezultatul unui import informațional?

În urma cercetării doctorale, ar mai putea fi formulate încă două întrebări, respectiv : Care ar putea fi rezultatele palpabile ale identificării distincte a elementelor proprii din heraldica medievală maramureșeană? Este sistemul heraldic maramureșean un sistem care s-a dezvoltat separat sau în raport de criteriile sociale, culturale, geografice etc. este o componentă a marelui sistem heraldic European și un element integrat al culturii heraldice Europene? Pentru a putea răspunde la asemenea întrebări, consider că este util de recurs la instrumentele teoriei generale a sistemelor. Chiar dacă heraldica maramureșeană nu a beneficiat de un armorial propriu, consider că acest aspect nu impiedică asupra caracterului său sistemic. Orice sistem are mărimi de intrare și mărimi de ieșire, constante, variabile, condiționări, entropie, tendință spre echilibru etc. Identificarea elementelor primare ale heraldicii maramureșene ar putea permite găsirea unor relații documentare, sociale, genealogice, sigilografice, vexilologice cu alte sisteme heraldice care au influențat sau au fost influențate de sistemul heraldic maramureșean.

Referitor la conținutul lucrării, aceasta este structurată în cinci capitole, la care se adaugă unele anexe, în concretizarea componentei inovative a lucrării.

Capitolul 1, intitulat Delimitări temporale, geografice și conceptuale. Limitări heraldice, tehnice și legale își propune să fixeze, pe cât este posibil, limitele temporale, geografice și conceptuale pentru cercetarea doctorală, pe de o parte, iar pe de altă parte, să evidențieze limitele și limitările cercetării. Limitele cercetării sunt definite prin tema de cercetare și au fost propuse și stabilite de mine, prin raportare la parametri spațio-temporali,

conceptuali și bibliografici. Pe de altă parte, limitările au fost reprezentate de restrângeri neprevăzute, generate de unele dificultăți apărute în cursul activității de cercetare, ele având natura unor îngrădiri, în sensul arătat în *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*².

Printre limitările pe care le-am întâlnit s-au evidențiat limitări generate de unele dificultăți de transpunere terminologică și conceptuală a lexicului heraldic în perioada studiată, limitări legate de utilizarea unor imagini și texte folosind instrumente digitale, printre care se numără și algoritmi de inteligență artificială, sens în care am arătat cum am depășit aceste limitări, prin utilizarea unor lucrări aflate în domeniul public.

Limitările tehnice au fost succint descrise, ele fiind depășite parțial, cu unele sacrificii de natură logistică, urmând ca în viitor, să urmeze demersuri pentru înlăturarea unor asemenea neajunsuri provocate de aceste limitări. Totodată, au mai fost evidențiate alte limitări, precum și modul în care acestea au fost depășite, în măsura în care acest lucru a fost posibil.

Capitolul 2, intitulat Considerații privind stemele maramureșene în sec. XIV-XVI din punct de vedere al științei heraldice conține încercările mele de analizare a modului de reprezentare al stemelor maramureșene pe care le-am identificat, din perspectiva științei heraldice. În acest sens, am analizat scutul heraldic, smalțurile și metalele heraldice, timbrul scutului și elementele sale, coiful, coroana, cimierul, lambrechinii și alte elemente heraldice, precum și aspecte considerate relevante prin raportare la stemele identificate și descrise în lucrare.

Capitolul 3, intitulat Identificarea și descrierea heraldică a stemelor identificate în spațiul cercetat din Țara Maramureșului și din comitatele Ugocea, Ung, Bereg, în context social și politic conține încercarea de analiză din perspectivă heraldică, în context social și politic, a stemelor identificate în limitele temporale și geografice menționate în primul capitol. De asemenea, sunt prezentate detalii vizuale și lingvistice referitoare la unele diplome cu blazon studiate în diferite arhive, atât cu relevanță directă asupra temei studiate, cât și cu semnificații indirecte pentru problematica științifică cercetată. Nu în ultimul rând, sunt descrise unele aspecte privind interacțiunea sistemului heraldic și structura socială din arealurile cercetate.

Capitolul 4, intitulat Analiza mobilei scutului în stemele identificate în Maramureș (sec. XIV-XVI), din perspectiva continuității și simbolismului lor (cu mențiuni și precizări asupra unor mobile heraldice anterioare și ulterioare perioadei studiate), analizează din punct de vedere istoric și simbolic, însemnele heraldice care formează mobila scuturilor heraldice pe care

² Academia Română, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan - Al. Rosetti", *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016, pag. 652

le-am identificat în cadrul cercetării doctorale, acestea fiind clasificate în figuri naturale, figuri utilizate de la corpul omenesc, figuri inspirate din lumea animalelor, figuri inspirate din lumea păsărilor sau a altor animale capabile de zbor, figuri himerice, figuri inspirate din lumea plantelor și figuri artificiale.

Capitolul 5, intitulat *Propuneri privind punerea în valoare a stemelor din Maramureșul medieval* include propuneri de configurare a unui cadru conceptual și de referință pentru analiza sistemului heraldic, fundamentate pe abordări sistemice, precum și ipoteze privind modul de reflectare a sistemului heraldic din perspectivele enunțate mai sus.

Astfel, conceptualizarea ansamblului de fenomene și însemne heraldice ca un sistem, privit din perspectiva teoriei generale a sistemelor ar putea permite pentru viitor o analiză mai eficientă a întregului complex de însemne și simboluri heraldice, precum și corelațiile dintre acestea și alte sisteme sociale, culturale, economice. O asemenea arhitectură conceptuală ar permite un cadru mai amplu de analiză, în care noțiuni precum constantele heraldice, fie ele relative sau absolute, precum și variabilele heraldice pot contribui la o interpretare inedită a fenomenelor heraldice.

De asemenea, în cadrul aceluiași capitol am prezentat, ca o aplicație a cadrului conceptual propus, utilitatea elaborării unei baze de date privind stemele din sistemul heraldic analizat (baza de date este prezentată în anexa I a lucrării), precum și posibile utilizări ale algoritmilor de inteligență artificială. Cu privire la acești algoritmi, consider că sunt utile câteva explicații. Efervescenta deosebită generată de conceptul de inteligență artificială generată în ultimii ani necesită unele lămuriri și clarificări, pe care pot încerca să le ofer, prin raportare la faptul că utilizez în activitatea mea de cercetare algoritmi de inteligență artificială de peste 5 ani. În primul rând, denumirea de inteligență artificială (eng. AI – Artificial Intelligence) nu reflectă în realitate un sistem de inteligență artificială ajuns în stadiul de autopoiesis, ci mai degrabă în prezent este expresia unui grup de modele mari de limbaje generative (LLM), utilizate în diferite sfere ale activității profesionale și cercetării științifice, fără ca prin aceasta să constituie entități cu inteligență artificială propriu-zisă. Astfel, drumul până la entități cu inteligență artificială este încă la început și nici măcar nu există certitudini că un asemenea deziderat ar putea fi atins. Unii cercetători au pus în discuție apariția în viitor a conceptului AGI (eng. Artificial General Intelligence), care ar reprezenta un pas mai aproape de construirea unor entități autonome dotate cu inteligență artificială efectivă, deși un asemenea pas ar putea să nu se concretizeze niciodată.

La finalul lucrării, după concluzii, sunt prezentate unele anexe, respectiv : baza de date proiectată, care conține referințe privind stemele identificate, un experiment privind algoritmi

de inteligență artificială conversațională și un experiment privind algoritmi de inteligență artificială generativi de imagini, precum și unele informații referitoare la alte documente medievale pe care le-am studiat (diplome, armoriale etc.), privind însemne heraldice relevante pentru cercetarea doctorală.

În încheierea prezentului rezumat, nu pot decât să-mi exprim speranța că, dincolo de erorile inerente unui asemenea demers științific, precum și de unele omisiuni ale cercetării, aspectele evidențiate în lucrarea doctorală vor putea fi utilizate și în alte cercetări ulterioare. În orice caz, consider necesar să evidențiez că demersurile începute în cadrul cercetării doctorale vor fi dezvoltate în continuare, în măsura posibilităților proprii.

Claudiu Ramon D. BUTCULESCU

București, 2024

Bibliografie selectivă

Surse enciclopedice, dicționare etc.

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016
- Andea Susana, Dincă Adinel-Ciprian, Gross Lidia, Răduțiu Aurel, Rus Vasile, *Glosar de latină medievală a documentelor care ilustrează istoria Transilvaniei, Moldovei și Munteniei*, Editura Academiei Române, București, 2010
- Auge Claude (ed.), *Nouveau Petit Larousse Illustre. Dictionnaire Encyclopedique*, Librairie Larousse, 1928
- Biggs Robert D., Brinkman John A. et. al., *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, vol. 14, Illinois, U.S.A., 1999
- Black Jeremy, George Andrew, Postgate Nicholas, *A concise Dictionary of Akkadian*, 2nd Edition, Wiesbaden, 2000
- Bouillet Marie Nicolas, *Dictionnaire universel des sciences, des lettres et des arts*, Neuvieme Edition, Paris, Librairie Hachette et Cie, 1870
- Bouillet Marie Nicholas, *Atlas universelle d'histoire et de géographie*, Paris, 1872
- Civil Miguel, Gelb Ignace J. et. al., *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, vol. 8, Illinois, U.S.A., 1971
- Czinar Mauri, *Index Alphabeticus Codicis Diplomatici Hungariae*, Pest, 1866
- Elvin Charles Norton, *Dictionary of Heraldry*, W.H. Brown Printer & Publisher, London, 1889
- *Encyclopedie ou Dictionnaire raisonne des sciences, des arts et de metier*, tome 15, Neuchatel, 1751
- Filipașcu Alexandru, *Enciclopedia Familiilor Nobile Maramureșene de Origine Română. Ediția a II-a*, adăugită și îngrijită de Ion și Livia Piso. București, 2015
- Forni Arnaldo (ed.), *Dizionario Storico-Blasonico delle Famiglie Nobili e Notabili Italiane Estinte e Florenti*, volume primo, Bologna, 1886
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Îndrumări în cercetări istorice*, Tipografia „Graiul literar”, București, 1943

- The Highland Society of Scotland, *Dictionarium Scoto-Celticum: A Dictionary of the Gaelic Language*, vol. I, II, 1827, reprint 2018

Surse primare consultate (direct sau digitizate)

- Arhivele Naționale ale României - Maramureș, Fondul Prefectura Județului Maramureș Seria Diplome Privilegiale
- Arhivele Naționale ale României, Fondul Prefectura Județului Maramureș Seria Familii Nobile Maramureșene
- Arhivele Naționale ale României - Cluj (custodie BCU Cluj), Colecția Documente cu peceti atârinate, BCU (Documente cu blazon)
- Arhivele Naționale ale României – Sibiu, Magistratul orașului și scaunului Sibiu, Colecția de documente medievale
- Arhivele Naționale ale Ungariei
- Armorialul *Glover* (sec. XIII), British Library, London
- Armorialul *Walford* (sec. XIII), British Library, London
- Armorialul *Camden* (sec. XIII), British Library, London
- Armorialul *Dering* (sec. XIII), British Library, London
- Armorialul *le Breton*, Archives nationales, Paris
- Armorialul *Wijnbergen* (prin reproduceri mai târzii) (sec. XIII), colecție privată
- *Codex Manesse* (Sec. XIV), Universitätsbibliothek Heidelberg, Heidelberg
- Armorialul *Gelre* (sec XIV), Bibliothèque royale de Belgique
- Armorialul din *Zurich* (sec. XIV), Musée Suisse Group, Zurich
- Armorialul *Hyghalmen* (sec. XV), College of Arms, London
- Tirol Anton, *Wappenbuch – BSB Cod.icon.310*, Suddeutschland Ende 15. Jh., 1540

Surse secundare

- Aarne ,Anti, *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography*, Second revision, Helsinki, 1973
- Adam-Even, Paul, Jequier, Leon, *Un armorial français du XIIIe siècle : l'armorial Wijnbergen*, Archives héraldiques suisses, no. 65-66, Zurich, 1951-1952
- Aldasy, Antal, *A Magyar Nemzeti Múzeum Konyvtarának Czieseslevelei*, 1200 - 1868, Budapest, 1904

- Aldasy, Antal, *Monumenta Hungariae Heraldica. Magyar Czimeres Emlekek*, vol. III, Budapest, 1926
- Andrassy, Gyula, *Magyarország Cimere Konyve (Liber Armorum Hungarie) I*, Budapesta, 1913
- de Apsa, Ioan Mihaly, *Marmarosi Diplomak, a XIV es XV Szazadbol*, Maramaros-Sziget, 1900
- de Apșa, Ioan Mihalyi, *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, Sighet, 1900
- Armytage, George, *Ancient Rolls of Arms. Glover's Roll of the Reign of King Henry III*, London, 1868
- Art Pewter Silver Ltd, *Illustrated Guide to Scottish Clan Crest Badges including a Sept List of over 1000 Names*, East Kilbride, 1982
- Aveling, Stephen Thomas, *Heraldry, Ancient and Modern including Boutell's Heraldry*, edited and revised, London, 1890
- Bălăceanu-Stolnici, Constantin, *Creierul cibernetice după 65 de ani*, Editura Zeus, București, 2015
- Barczay, Oszkar, *A Heraldika Kezikonyve*, Magyar Tudományos Akademia, Budapest, 1897
- Basilius Valentinus, III. *Clavis. în Musaeum Hermeticum Reformatum Et Amplificatum*. Frankfurt am Main, Germany: Apud Hermannum a Sande, 1678
- Bătrâna, Lia, Bătrâna, Adrian, *Precizări cu privire la unele reprezentări de pe inele medievale din secolele XIV-XV*, Cercetări arheologice, anul XII/2003, nr. 1
- Bătrâna, Lia, Bătrâna, Adrian, *Mărturii heraldice cu privire la începuturile statului feudal independent Moldova*, Constituirea statelor feudale românești, București, 1980
- Bătrâna, Lia, Bătrâna, Adrian, *Biserica Sfântul Nicolae din Rădăuți. Cercetări arheologice și interpretări istorice asupra începuturilor Țării Moldovei*, Piatra Neamț, 2012
- Bayless, Martha, *The Fuller Brooch and Anglo-Saxon Depictions of Dance*, Anglo-Saxon England 45 (2017)
- Belloc, Hilaire, *The Book of the Bayeux Tapestry*, London, Chatto&Windus, 1914
- Berry, William, *Enciclopedia Heraldica*, vol. I, London
- Berza, Mihai, *Stema Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare*, Studii și cercetări de istoria artei, nr. 1-2, București, 1955

- von Bertalanffy, Ludwig, *An Outline of General System Theory*, The British Journal for the Philosophy of Science 1, no. 2 (1950): 134–65. <http://www.jstor.org/stable/685808>
- von Bertalanffy, Ludwig, *The History and Status of General Systems Theory*, *The Academy of Management Journal*, vol. 15, nr. 4, 1972, www.jstor.org
- Blome, Rich, *An Essay to Heraldry*, London, 1684
- Bogdan, Ioan, *Vechile Cronice Moldovenesci până la Urechia*, București, 1891
- Bossewell, John, *Workes of Armorie, devyded into three bookes*, 1572
- Bostock, John (trans.); Riley Henry Thomas (trans.), *The Natural History of Pliny*, vol. II, Book X, London, 1855
- Boutell, Charles, Aveling, Stephen Thomas, *Heraldry : Ancient and Modern*, London, 1890
- Brault, Gerard J., *Early Blazon : Heraldic Terminology in the Twelfth and Thirteenth Centuries with Special Reference to Arthurian Heraldry*, Woodbrodge, 1997
- Brault, Gerard J. (ed.), *Rolls of Arms of Edward I (1272-1307)*, volumes 1 & 2 [Aspilogia III], London, 1997
- Brătianu, Gheorghe, *Originile stemelor Moldovii și Țării Românești*, *Revista Istorică Română*, București, 1931, vol. I, fasc. I
- Brătulescu, Monica, *Contribuții la cercetarea poeziei colindelor*, *Revista de etnografie și folclor*, tomul 12, nr. 16, București, 1967
- Bruce-Mitford, Rupert, *The Sutton Hoo Helmet: A New Reconstruction*, The British Museum Quarterly 36, no. 3/4 (1972)
- Budge, Wallis, *The Gods of the Egyptians or Studies in Egyptian Mythology*, Chicago, 1904
- Burada, Teodor, *O căletorie în Dobrovia*, Iași, 1880
- Van Buren E. Douglas, *Concerning the Horned Cap of the Mesopotamian Gods*, *Orientalia, Nova Series*, vol. 12 (1943)
- Buschmann, J.E., *Verzameling der Graf en Gedenkschriften van de Provincie Antwerpen*, Antwerpen, 1856
- Cernovodeanu, Dan, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977

- Chase, George Henry, *The Shield Devices of the Greeks*. *Harvard Studies in Classical Philology*, vol. 13, 1902, pag. 61–127, <https://doi.org/10.2307/310343>, Accessed 24 Apr. 2022.
- Clark, Hugh, *An Introduction to Heraldry*, 18th Edition, London, 1892
- Collier, Mark, Manley Bill, *How to read egyptian. A step by step guide to teach yourself*, British Museum Press, London, 1998
- de Corson, Guillotin (l'Abbé), *Les Commanderies du Comté Nantais*, Bulletin Archéologique de l'Association Bretonne, Troisième Série, Tome Dix-Huitième, Saint-Brieuc, 1900
- Costea, Ionuț, *Sola virtutem et nomen bonum. Nobilitate, Etnie, Regionalism în Transilvania Princiară*, Editura Argonaut, Cluj, 2005
- Costin, Miron, *Letopisețul Țării Moldovei. De neamul moldovenilor*, București, 1961
- von Csergheo, Geza, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Ungarn sammt den Nebenlandern der St. Stephans Krone*, Nurnberg, 1893, part. I-IV (cu planșele aferente fiecărui volum);
- von Csergheo, Geza, von Csoma Josef, *J. Siebamacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Ungarn sammt den Nebenlandern der St. Stephans-Krone, Supplementband*, Nurnberg, 1894
- Crișan, Ioan, *Un mormânt din necropola satului medieval Rădvani*, Crisia, XXXIV, Oradea, 2006
- Dana, Charles E., *The Great Seals of England and some others*, Philadelphia, 1904
- Dando-Collins, Stephe, *Legions of Rome. The definitive history of every imperial roman legion*, London
- Dansey, James Cruikshank, Esq., *The English Crusaders; Containing an Account of All the English Knights who Formed Part of the Expeditions for the Recovery of the Holy Land*, London, 1850
- Darnell, John Coleman, Darnell Deborah, *Theban Desert Road Survey in the Egyptian Western Desert, volume 1, Gebel Tjauti rock inscriptions 1-45 and Wadi El-Hol Rock Inscriptions*, The Oriental Institute of the University of Chicago, Illinois, 2002
- Davenport, Cyril, *British Heraldry*, London, 1921
- David, Daniel, *Psihologia Poporului Român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*, Editura Polirom, București, 2015

- Demay, Germain, *Inventaire des sceaux de la Normandie. Recueillis dans les dépôts d'archives, musées et collections particulières des départements de la Seine Inférieure, du Calvados, de l'Eure, de la Manche et de l'Orne*, Paris, 1881
- Diaconescu, Marius, *Dragoș, "descălecătorul" Moldovei, între legendă și realitate*, în volumul *Nobilimea românească din Transilvania*, Satu Mare, 1997
- Dodson, Aidan, *Bull Cults, în Divine Creatures. Animal Mummies in Ancient Egypt* (ed. Salima Ikram), Cairo, 2005
- Dumitrașcu, N.I., *Cântări de stea și colinde*, București, 1928
- Dyggve, Holger Petersen, *Personnages Historiques Figurant Dans La Poésie Lyrique Française Des XIIe et XIIIe Siècles IX: Dragon, Ami et Protecteur Des Trouvères d'Arras*, *Neuphilologische Mitteilungen*, vol. 41, no. 3, 1940
- Edmonson, Joseph, *A complete body of heraldry*, vol. I, T. Spilsbury, London, 1780
- Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 2013
- Ellis, William Smith, *Antiquities of Heraldry collected from the literature, coins, gems, vases, and other monuments of Pre-Christian and Medieval Times*, London, 1869
- Elworthy, Frederick Thomas, *The Evil Eye. The Classic Account of an Ancient Superstition*, Dover Edition, 2004
- Emberling, Geoff, Williams, Bruce, *The Oxford Handbook of Ancient Nubia*, Oxford University Press, London, 2020
- Emole, Julian A., *The Symmetrical Battle Extended: Old Norse Fránn and Other Symmetry in Norse-Germanic Dragon Lore*, *The Macksey Journal*: Vol. 1, Article 31, 2020
- Fejerpataky, Laszlo, *Monumenta Hungariae Heraldica. Magyar Czimeres Emlekek*, vol. I-II, Budapest, 1902
- Fejesova, Maria, *Hederikovci v Kyseku a Modry*, *Archivny almanach*, 2020, vol. III
- Feneșan, Costin, *Diplome de înnobiliare și blazon din Banat*, Editura de Vest, Timișoara, 2007
- Filipașcu, Alexandru, *Patronime Maramureșene, Genealogia Familiei de Dolha și Petrova*, Ediție îngrijită și postfață de Livia Piso-Filipașcu, Editura Albatros, București, 2003
- Filipașcu, Alexandru, *Istoria Maramureșului*, Editura „Universul”, București, 1940
- Foster, Joseph, *Some Feudal Coats of Arms from Heraldic Rolls 1298-1418*, London, 1902

- Fox-Davies, Arthur Charles, *A complete guide to Heraldry*, London T.C.&E.C. Jack, Edinburgh, 1909
- Fox-Davies, Arthur Charles, *The right to bear arms*, 2nd Edition, Revised and Enlarged, London, 1900
- Fulcanelli, *Le Mystère des Cathedrales*, Paris (ed. Albin Michel), 2015
- Galvez, Marisa, *Songbook: how lyrics became poetry in medieval Europe*, University of Chicago Press, Chicago, 2012
- Ganz, Paul, *Geshichte der Herldischen Kunst in der Schweiz im XII. Und XIII. Jahrhundert*, Verlag von J. Huber, Frauenfeld, 1899
- Gardiner, Alan, *Egyptian Grammar*, London, 1957
- Gassauer, Rudolf, *Încercări de clasificare a unor monete moldovenești*, Buletinul Societății Numismatice Române, Partea I, București, 1933
- Gautier, Adolphe, *Armorial Historique des Villes et des Bourgs de la Suisse*, Supplement aux Archives Heraldiques Suisses, Neuchatel, 1895
- van der Geer, Alexandra, *Animals in Stone. Indian Mammals Sculptured Through Time*, Leiden, 2008
- Gelb, Ignace G., Jacobsen, Thorkild et. al., *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, vol. 4, Illinois, U.S.A
- de Genouillac, Henri Gourdon, *L'Art Heraldique*, Paris, 1889
- Gerard, Jean Philippe, *Repertoire des Ressources Genealogique et Heraldique du Departement des Manuscrits de la Bibliotheque National de France*, BNF, cote Fr. 22485, Versailles, 2003
- Gherheș Ilie Dr., *Familia Gherheș de Sarasău – de la diploma angevină din 24 iunie 1360 la diploma armalistă din 1 mai 1625 (inedită). Primenirea timpului istoric*, în Revista Arhivei Maramureșene, anul 185, Baia Mare, 2016
- Gherman, Mircea, *Contribuții la genealogia Dragoșizilor*, revista Muzeul Național, nr. 3, București, 1976
- Giurescu, Constantin C., Giurescu Dinu C., *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi, Ediția a II-a*, Editura Albatros, București, 1975
- Goldman, Bernard, *The Development of the Lion-Griffin*, American Journal of Archaeology 64, no. 4 (1960)
- Golu, Mihai, *Fundamentele psihologiei*, vol. I, București, 2007

- Gonzaga, Berardo Candida, conte de, *Memorie delle Famiglie Nobile delle Province Meridionali d'Italia*, Napoli, 1876
- Gorovei, Ștefan, *Dragoș și Bogdan – întemeietorii Moldovei. Probleme ale formării statului feudal Moldova*, București, 1973
- Gorovei, Ștefan, *Un ctitor de țară : Bogdan I*, în *Magazin istoric*, anul VII, nr. 2 (71), București, 1973
- Gorovei, Ștefan, *Dragoș Vodă și a lui ceată*, în *Magazin istoric*, anul VI, nr. 1(58), București
- Gorovei, Ștefan, *Lumea animală în heraldica teritorială a Moldovei medievale. Reflecții neconvenționale în Lumea Animalelor. Realități, reprezentări, simboluri*, volum îngrijit de Maria Magdalena Szekely, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012
- *Gravures sur Roches dans la grotte d'Arudy (Basses-Pyrénées) [Aurignacien et Magdalénien]*, 1911, *Bulletin de La Société Préhistorique de France*, 8(6)
- Grueber, H.A., *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, vol. I, London, 1910
- Gyula, Andrassy, *Liber Armorum Hungariae*, I, Budapesta, 1913
- Hanthaler, Chrysostomo, *Recensvs Diplomatico-Generalogicvs Archivii Campililiensis*, Typis Antonii Straus, Viennae, 1819
- Hart, George, *The Routledge Dictionary of Egyptian Gods and Goddesses*, 2nd Edition, London, 2005
- Hartung, Ulrich, *Some remarks on a rock drawing from Gebel Tjauti*, *Archaeology of Early Northeastern Africa*, *Studies in African Archaeology* 9, Poznan Archaeological Museum, 2006
- Hays, Harold M., *Pyramid texts by Typology and Disposition*, în *The Organization of the Pyramid Texts (2 Vols.): Typology and Disposition*, 313–452. Brill, 2012
- Hawley, W.M., Chappellear, Kei Kaneda, *Mon. The Japanese Family Crest*, California, 1976
- von Herberstein, Sigismund, *Rervm Moscoviticarvm Comentarii*, 1571
- Heyer, von Rosenfeld, Friedrich; Bojnicic, Ivan, *Der Adel von Galizien, Ladomerien u. der Bukowina*, Nurnberg, 1905
- Highland Society of Scotland, *Dictionarium Scoto-Celticum. A Dictionary of the Gaelic Language Comprising an Ample Vocabulary of Gaelic Words*, London, 1828, reprinted 2018, vol. I

- Hogarth, F. and Pine, Leslie Gilbert (2023, September 20), *heraldry*, Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/heraldry>
- Huehnergard, John, *A Grammar of Akkadian*. Third Edition, Indiana, 2011
- Hulme, Frederick Edward, *The History Principles and Practice of Heraldry*, London, 1892
- Hupp, Otto, *Die Wappenburcher vom Arlberg*, Berlin, 1937
- Iorga, Nicolae, *Sur le blason des Princes roumains*, Revue heraldique et onomastique, Bruxelles, 1re Annee, No. 4, 1925
- Iorga, Nicolae, *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXII, București, 1913
- Ittu, Constantin, *Rădăcinile religioase ale crinilor heraldici din stema personală a lui Ștefan cel Mare*, în Sargetia, Acta Musei Devensis, XXVIII-XXIX, 1, 1999
- Jacobsen, Thorkild, *The Battle between Marduk and Tiamat*, Journal of the American Oriental Society, vol. 88, no. 1, <https://doi.org/10.2307/597902>
- Jawor, Grzegorz, *Sur la provenance territoriale des immigrés valaques dans le Royaume de Pologne (XIVe – Debut du XVIe Siecles)*, Revista Banatica 23, Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2013
- Jenkinson, Hilary, *The Great Seal of England*, Journal of the Royal Society of Arts, vol. 101, no. 4902, 1953
- Jessop, Augustus, *Emblems of Saints by which are Distinguished in Works of Art*, Norwich, 1882
- Johnston, A.K., *The Scottish Tartans with historical sketches of the clans and families of Scotland. The Badges, Arms, Slogans, etc. of the Clans*, Ediburgh, 1st Edition, 1920
- Jope, Edward Martyn, *The Witham Shield*, *The British Museum Quarterly*, vol. 35, no. 1/4, 1971, pp. 61–69, <https://doi.org/10.2307/4423072>. Accessed 24 Apr. 2022.
- Joshi, Jagat Pati, Parpola Asko (ed.), *Corpus of Indus Seals and Inscriptions. 1. Collections in India*, Helsinki, 1987
- Kirkwood, J. & Sons, *Crests of the Principal Families of Great Britain and Ireland with Explanations and Mottos*, London, 1805
- Klijanienko-Birkman, Ania, *Lemberg. Das kulturelle Zentrum der Westukraine*, Trescher Verlag, 2015

- Klösz, György, *A magyar királyi Országos Levéltár diplomatikai osztályában őrzött pecsétek mutatója*, Budapest, 1889, tab. I, <https://library.hungaricana.hu/>
- Komáromy, András, *A Hunt Pázmán nemzetség ugocsai ágazata*, Turul, 1889
- *La France Heraldique*, I,III, Cafe Sanka, Paris, 1920
- de Lasteyrie, Ferdinand, *Essai de restitution d'un des boucliers daces representes sur le bas-reliefs de la Colonne Trajanne*, Bulletin de l'Academie des Inscription et Belles-Lettres des mois de juillet et aout, 1868
- Lea, Henry Charles, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, vol. 2, Harper & Brothers Publishers New York, 1888
- von Ledebur, Leopold Freiherr, *Die Edelherrn, Burggrafen und Freiherren von Drachenfels*, Berlin, 1865
- Lisboa, Isabel M. Gomes, *Meaning and messages: Mapping style in the Iberian Chalcolithic*, *Archaeological Review from Cambridge* 4(2), 1985
- Lower, Mark Anthony *The Curiosities of Heraldry*, London, 1875
- Lukacka, Jan, *K otazke etnickeho povodu vel' mozskeho rodu Hont-Poznanovcov*, *Forum Historiae*, 2/2010: Uhorska sl'achta v stredoveku a novoveku
- 18. Katalogus Antikvarium Borda, Magyar Mars avagy Mohach mezejen, 1994
- MacArtney, Carlyle Aylmer, *Hungary: A Short History*, Aldine Publishing, Chicago, 1962
- Malcor, Linda, *Merlin and the Pendragon: King Arthur's Draconarius*, *Arthuriana*, vol. 10, no. 1, 2000
- Makkai, Laszlo, Mezey Laszlo, *Arpad-Kori Es Anjou-Kori Levelek. XI-XIV. Szazad*, Nemzeti Konyvtar, 1960, Budapest
- Marković, Nenad, *Changes in Urban and Sacred Landscapes of Memphis in the Third to the Fourth Centuries AD and the Eclipse of the Divine Apis Bulls*, *The Journal of Egyptian Archaeology*, vol. 104, no. 2, 2018
- Marshall, Frederick, *Curiosities of Ceremonials. Titles, Decorations and Forms*, London, 1880
- Mârza, Radu, *The History of Romanian Slavic Studies. From the Beginings until the First World War*, Editura Academiei Române, Cluj-Napoca, 2008
- Mermier, Guy R. *The Romanian Bestiary: An English Translation and Commentary on the Ancient 'Physiologus' Tradition*. *Mediterranean Studies* 13 (2004)
- Montagu, J.A., *A guide to the Study of Heraldry*, London, 1840

- Moule, Thomas, *Heraldry of Fish, Notices of the Principal Families Bearing Fish in Their Arms*, London, 1842
- le Moyne, Pierre, *De l'Art des Devises*, Paris, 1666
- Mustafa, Shah Sayid Ghulam, Parpola Asko (ed.), *Corpus of Indus Seals and Inscriptions. 2. Collections in Pakistan*, Helsinki, 1991
- Myles, Hudson, *Battle of the Teutoburg Forest*, Encyclopedia Britannica, 22 Aug. 2019, <https://www.britannica.com/event/Battle-of-the-Teutoburg-Forest>
- Nagy, Ivan, *Magyarország Csaladai Czimerekkel es Nemzekrendi Tablakkal*, Pest, vol. I, Pest, 1853, 1857
- Neubecker, Otfried, *Heraldik, Wappen – ihr Ursprung, Sinn un Wert*, Orbis Verlag, 1990
- Nisbet, Alexander, *A system of Heraldry, Speculative and practical*, vol. I, Edinburgh, 1816
- Odobleja, Ștefan, *Psihologia consonantistă (cu un studiu introductiv de Acad. Mihai Drăgănescu și Conf. univ. Dr. Pantelimon Golu)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982
- Okolski, Szymon, *Orbis Poloni*, Tomurile 1-3, Cracovia, 1641
- Oswald, Gert, *Lexikon der Heraldik*, Battenberg Verlag, Regenstauf, 2011
- Oželis, Remigijus, *Pelican: a Christian symbol Depicting the Sacrifice of Jesus Christ*, Theological Quarterly 83 (2023) 2
- Pal, Francisc, *Diplomatica latină din Transilvania medievală*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ionuț Costea, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2005
- Pal, Joody, *Maramaros Varmegye 1749-1769*. Nemesseg Vizsgalata, Maramarossziget, 1943
- Palliser, Bury, *Historic Devices, Badges, and War-Cries*, London, 1870
- Panaitescu, Petre, *Grigore Ureche. Letopisețul Țării Moldovei*, București, 1958
- Păsculescu, Nicolae, *Literatură populară românească*, București, 1910
- Paprocki, Bartosz, *Herby Rycerstwa Polskiego*, Krakow, 1858
- Parenteau, Fortuné, *Catalogue du Musée départemental d'archéologie de Nantes et de la Loire-inférieure*, Paris, 1869
- Pedrick, Gale, *Manual of Heraldry*, London, 1911

- Peters, Emil, *Der griechische Physiologus und seine orientalischen Übersetzungen*, Berlin, 1898
- Petolescu, Constantin C., *Dacia. Un mileniu de istorie*, București, 2010
- Petrovay, Gyorgy, *Czimeres Nemeslevelek Maramaros Varmegye Leveltaraban*, Turul 1910-4
- Petrovay, György, *A Dolhay-család eredete, leszármazása és története. 1366-1708*, Turul, anul 1893
- Piekosinski, Franciszek, *Heraldyka Polska. Wiekow Srednich*, Krakowie, 1899
- Pimbley, Arthur Francis, *Pimbley's Dictionary of Heraldry*, Baltimore, 1908
- Pop, Ioan-Aurel, Nagler Thomas (coordonatori), *Istoria Transilvaniei*, Vol. I, II, Ediția a III-a, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016;
- Pop, Ioan-Aurel (coordonator), Dăncuș Mihai, Dincă Adinel Ciprian, Mârza Andreea, *Diplome maramureșene din secolele XVI-XVIII, provenite din colecția lui Ioan Mihalyi de Apșa*, Cluj Napoca, 2012;
- Pop, Ioan Aurel, *Medieval Genealogies of Maramureș. The case of Gorzo (Gurzău) family of Ieud*, Transylvanian Review, vol. XIX, Supplement no. 1, 2010
- Pop, Ioan Aurel, Bolovan Ioan, (coord), *Istoria României, Ediția a II-a, revăzută și adăugită*, Academia Română, Centrul de studii transilvane, Cluj-Napoca, 2007
- Pop, Ioan Aurel, *Un cnezat maramureșean în veacurile XIV și XV : câteva observații privind caracterul și specificul stăpânirii cneziale*, în „Acta Musei Napocensis”, 1985-1986, XXII-XXIII
- Pop, Ioan Aurel, *Le pays du Maramureș au XVe siècle – interferences ethniques et confessionnelles*, Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Series Historia, an 2011, vol. 56
- Pop, Ioan Aurel, *Confesiune și națiune medievală : Solidarități românești în secolele XIV-XVI*, Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj Napoca, Seria Historia, an. 1987-1988, vol. XXVIII
- Pop, Ioan-Aurel, *Din mâinile valahilor schismatici... Români și puterea în Regatul Ungariei medievale (sec. XIII-XIV)*, Cluj-Napoca, 2017
- Pop, Ioan-Aurel, *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania între secolele al XIV-lea și al XVI-lea*, Editura Școala Ardeleană, Cluj, 2022
- Popa, Cristian Ioan, *Inelul de devoțiune de la Vinerea și problema inelelor marianice medievale*, Apulum vol. 49 (2012)

- Popa, Radu, *Cnezatul Marei*, Baia Mare, 1969
- Popa, Radu, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970
- Popa-Lisseanu Gheorghe, *Simonis de Keza Chronicon Hungaricum*, Fontes Historiae Daco-Romanorum, Fasciculus IV, Tipografia Bucovina, București, 1935
- Popa-Lisseanu Gheorghe, *Chronicon Pictum Vindobonense*, Fontes Historiae Daco-Romanorum, Fasciculus XI, Tipografia Bucovina, București, 1937
- Price, Francis Compton, *Fac-simile of a Heraldic MS. Entitled : "The names and Armes of them that hath beene Aldermen o the warde of Aldersgate since the tyme of King Henry 6, beginninge at the 30 yeere of his Reigne until this present yeeare of our Lord 1616"*, London, 1878
- Principe, Lawrence, *The Secrets of Alchemy*, London, 2013
- *Psalterium Aureum*, <https://www.e-codices.unifr.ch/de/csg/0022/140/0/Sequence-239>
- de Pușcariu, Ioan Cavaler, *Date Istorice privitorie la Familiele Nobile Române*, Sibiu, 1892, 1895, vol I, pag. 17, vol. II,
- Rackham, Harris, *Pliny Natural History with an English translation in ten volumes*, volume IX, Libri XXXIII-XXXV, Harvard University Press, Massachusetts, 1952
- Rădulescu-Motru, Constantin, *Psihologia Poporului Român*, Editura Paideia, București, 1998
- Reichenauer, von Reichenau Constantin, von Csergheo Geza, Barczay Oscar, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Siebenburgen*, Nurnberg, 1898
- von Redinghoven, Johann Gottfried, *Wappenbuch*, 1440
- Rezachevici, Constantin, *Cronologia critică a Domnilor din Țara Românească și Moldova. a. 1324 – 1881, I. Secolele XIV-XVI*, București, 2001
- Ridgeway, William, *The Origin of the Turkish Crescent*, The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, vol. 38, 1908
- Ross, Ashby, *An Introduction to Cybernetics*, London, 1956, Internet (1999): <http://pcp.vub.ac.be/books/IntroCyb.pdf>
- Rovithis-Livaniou, Eleni, Rovithis, Flora, *The Constellation of Perseus: From Greek Mythology to Astronomy*, Romanian Astronomy Journal, vol. 30, no. 3, Bucharest, 2020
- Ruxner, Georg, *Thurnierbuch. Von Anfang, Vrsachen, vrsprung, vnd herkommen, der Thurnier im heyligen heyligen Romischen Reich Teutscher Nation*, 1532

- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Sucesiunea Domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun pe baza documentelor din secolul al XIV-lea și a cronicilor românești din secolul al XV-lea și al XVI-lea scrise în limba slavonă*, în *Romanoslavica*, XI Istorie, București, 1965
- Sacerdoțeanu, Aurelian, *Îndrumări în cercetări istorice*, Tipografia „Graiul literar”, București, 1943
- de Sainte-Aulaire, Marquise, *La Chanson d'Antioche composee au XIIe Siecle par Richard le Pelerin, renouvelee par Graindor de Douai au XIIIe Siecle*, Paris, 1862
- de Saint-Hilaire, Paul, *Les Sceaux Templiers*, Paris, 1996
- Sansom, George, *A History of Japan to 1334*, Volumul 1, Stanford University Press, California, 1958
- Schwandtneri, Joannis Georgii, *Scriptores Rerum Hungaricum Veteres ac Genuini*, Vindobonae, 1766
- Seeck, Otto (ed.), *Notitia dignitatum accedunt notitia urbis constantinopolitanae et laterculi prounciarum*, Berlin, 1876
- Slater, Stephen, *The History and Meaning of Heraldry. An Illustrated reference to classic symbols and their relevance*, Annes Publishing, London, 2008
- Slater, Stephen, *The complete book of Heraldry*, Anness Publishing Ltd., London, 2014
- Shannon, Claude E., *A Mathematical Theory of Communication*, The Bell System Technical Journal, vol. 27, July-October, 1948
- Soltysiak, Arkadiusz, *The Bull of Heaven in Mesopotamian Sources*, Culture and Cosmos, Vol. 5 no 2, Autumn/Winter 2001
- Spencer, Charles Percival, *Three Rolls of Arms of the Latter Part of the Thirteenth Century*, London, 1864
- Spinei, Victor, *Substanța epică a legendei vânătorii rituale a animalului-călăuză la triburile eurasiatice și la popoarele învecinate din Evul Mediu*, în *Arheologia Moldovei*, XXXVII, Suceava, 2014
- Sturdza-Săucești Marcel, *Heraldica. Tratat tehnic*, București, 1974
- Stancomb, W.M., *Some Countermarked and Overstruck Hellenistic Coins from the Region of the Thracian Bosphorus*, The Numismatic Chronicle (1966-), vol. 167, 2007
- Starodubcev, Tatjana, *St. Prokopios and St. Theodore Teron killing monsters in the Prizren Gospel*, Recueil du Kosovo et Metohija 8, 2019

- Stoicescu, Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971
- Strabo, *Geografia*
- Studza-Săucești, Marcel, *Heraldica. Tratat Tehnic*, Editura Științifică, București, 1974
- Szemkovics, Laurențiu Ștefan, *Blazoane de pe diplome de înnobilare din secolele XV-XIX aflate în fondurile Direcției Județene Maramureș a Arhivelor Naționale*, în *Revista Arhivelor*, Anul LXXVII, vol. LXII, nr. 1-2/2000
- Takazawa, Hitoshi, *Encyclopaedia of Kamon (家紋大事典)*, Tokyo, 2021
- Takegiro, Yoshino, *Mon no Izumi (紋之泉)*, Kyoto, 1938
- Tallay, Ornan, *The Bull and Its Two Masters: Moon and Storm Deities in Relation to the Bull in Ancient Near Eastern Art*, *Israel Exploration Journal*, vol. 51, no. 1, 2001
- Taube, Karl Andreas, *The Major Gods of Ancient Yucatan*, *Studies in Pre-Columbian Art and Archaeology*, no. 32 (1992): i–160. <http://www.jstor.org/stable/41263477>
- Tissot, Francine, *Catalogue of the National Museum of Afghanistan, 1931-1985*, Unesco Publishing
- Treloar, Alan, *The Roman Shield: Polybius vi. 23. 2*, *The Classical Review*, vol. 21, no. 1, 1971, pp. 3–5, <http://www.jstor.org/stable/707025>. Accessed 24 Apr. 2022.
- Tissot Francine, *Catalogue of the National Museum of Afghanistan, 1931-1985*, Unesco Publishing
- Yonge, C.D., *The Flowers of History, especially such as relate to the Affairs of Britain. From the Beginning of the World to the Year 1307, collected by Matthew of Westminster*, vol. I, London, 1853
- Younger, John G., *Bronze Age Representations of Aegean Bull-Leaping*, *American Journal of Archaeology*, vol. 80, no. 2, 1976
- Wade, W. Cecil *The Symbolism of Heraldry or A Treatise on the Meanings and Derivations of Armorial Bearings*, London, 1898
- de Walden, Howard, *Some Feudal Lords and their Seals*, London, 1904
- White, Lynn, *Indic Elements in the Iconography of Petrarch's Trionfo della Morte*, *Speculum – A journal of Medieval Studies*, vol. XLIX, April 1974, no. 2
- Willis, R., *The Science of Heraldry. A Practical Introduction Thereto*, London, 1872
- von Winning, Hasso, *The Shaft Tomb Figures of West Mexico*, *Southwest Museum Papers*, Number Twenty-Four, Los Angeles, 1974

- Wójcikowski, Robert S., *The Horned Horse in the Coinage of Seleucus I Nicator. The Iconography of Power*, Studies in Ancient Art and Civilization, Vol. 25 (2021)
- Wollaston, Franks Augustus et.al., *Illustrated Catalogue of the Heraldic Exhibition*, 1894
- Woods, Frederick Adams, *The Influence of Monarchs: Steps in a New Science of History*, Macmillan Company, New York, 1913 Woodward John, *A treatise on Heraldry British and Foreign*, vol. I, London, 1896
- Wright, Thomas, *Roll of Arms of the Princes, Barons, and Knights who attended King Edward I. To the Siege of Caerlaverock, in 1300*, London, 1864
- Wundt, Wilhelm Maximilian, *Völkerpsychologie, eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythos und Sitte*, Stuttgart. 1915
- Wyrostek Ludwik, *Rod Dragow-Sasow na wegrzech i Rusi Halickiej*, Nakładem Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Krakow, 1932
- Zirin, Harold, Lang Kenneth, *Sun*, Encyclopedia Britannica, 9 Nov. 2022, <https://www.britannica.com/place/Sun>
- Zlate Mielu, *Fundamentele psihologiei*, București, 2006

Alte surse

- ****Nouveau Petite Larousse*, 1959
- ****The Columbia Encyclopedia*, 6th ed. (Columbia University Press, 2018)
- ****Encyclopaedia Britannica*
- *** <https://www.aspiologia.com/>
- *** <https://archives.hungaricana.hu/>
- *** <https://arhiva-medievala.ro>
- ***www.questia.com
- ***<https://www.merriam-webster.com/dictionary/athanor>
- ***www.mapire.eu
- ***<http://lazarus.elte.hu/hun/maps/1910/vmlista.htm>
- *** <https://archive.org/>
- *** *The Fitzwilliam Museum (2024) "Herald's Roll" Web page available at: <https://collection.beta.fitz.ms/id/object/239372> (MS 294)*
- *** <https://books.google.com/>